

ПЕРВАЯ ПЯТКА

ДВОТЯЖНЕВИК

БАТАШТВА

УКРАЇНСЬКІС
ЗЕМЕЛЬ

II

частина

Ч.24.РЖ II.
ЦІНА 20 гр

ДЕШЕВА КНИЖКА ДВОТИЖНЕВИК

виходить 1 го і 15-го кожного місяця

ВСІ, кому по душі зміст цих книжок ста-
вайте в ряди нових тисячів передплатників
„Дешевої Книжки“!

ПЕРЕДОПЛАТА: РІЧНА — 4 зл.; ЧВЕРТЬРІЧНА — 1.20 зл.;
ПІВРІЧНА — 2 зл.; МІСЯЧНА — 40 гр.
Для Полісся, Підляшя і Холмищини річна передплата тільки 2 зл.

УВАГА! ДО ТИХ ХТО НАБУВ КА-
ЛЕНДАРІ

не отягайтеся з висилкою передплати
знижковими чеками, бо
вони важні тільки до 1-го січня 1936 р.

Тому користайте з нагоди поки час і вже
всилайте знижкову передплату на „Де-
шеву Книжку“!

АДРЕСА: „ДЕШЕВА КНИЖКА“ ЛЬВІВ. СКАРБІВСЬКА 35.
Число картотеки розрахункових переказів 130.

06

50586.

БАШТАВА

УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

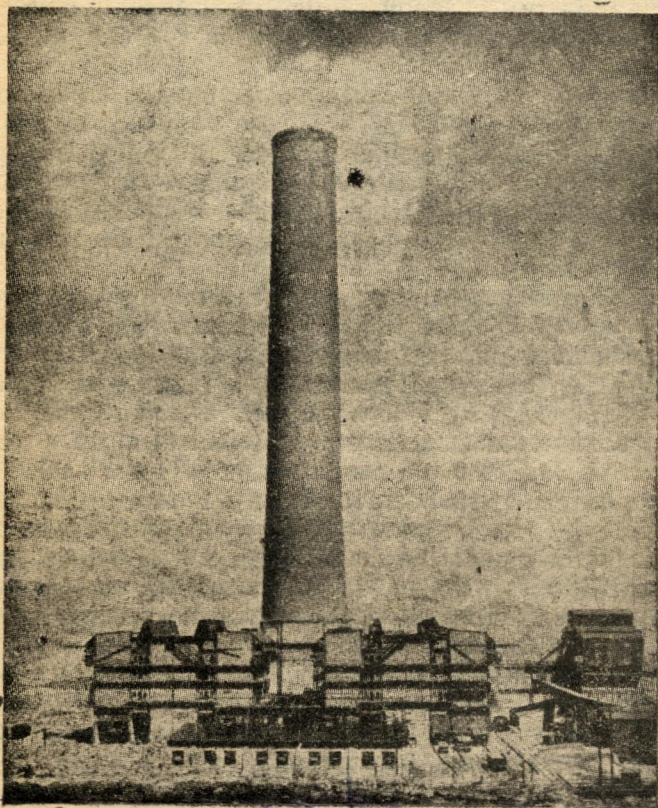
НАПИСАВ П. БЕРКУТ

ЧАСТИНА II

84500

II
27

474.

Львівська державна
наукова бібліотека

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВ. Т-ВА ім. ШЕВЧЕНКА

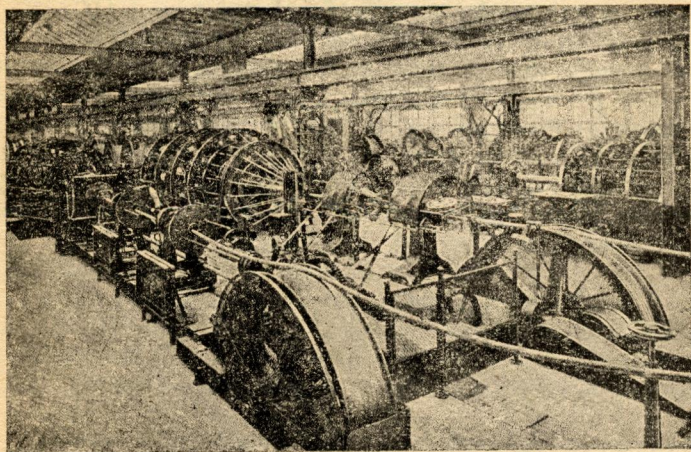
Львів. Бібліотека
АН УРСР

Оглянувши — в першій частині „Багатств українських земель“ — в загальних обрисах, з висоти великої вежі, наповерхні багатства нашої землі, зійдім униз. Спрямуймо свої кроки в долину, до копалень, в глибину землі. Побачимо там ще більші дива. Ось перед нами бурої краски руда. Це **залізна руда**. В Україні її так багачко, що досі навіть добре не досліджено, кільки саме її є. Але порівнюючи досі викриті запаси української залізної руди із світовими запасами, побачимо, що Україна під тим оглядом займає **третє місце** в світі. Як дуже велике це має значення, кожній собі легко представить. Бо сьогодні, починаючи від дрібної голки чи гудзика аж до складних машин, паровозів, тракторів, гармат, кораблів і каблів — усе це робиться із заліза. І хоч як воно дуже потрібне у всіх народів й у всіх країнах, то не всіх їх обдарувала природа цим багатством. Залізну руду мають тільки: Полуднева Америка, Німеччина, Україна, Англія, Франція, Бельгія, Швеція, Еспанія та Польща.

В Україні великі поклади залізної руди знаходяться на Криворіжжі, Керчі та Корс-могілі а далі на Волині в повітах: житомирському, новгородському та овруцькому, а як болотяні залізні руди — в басейні річок Тетерева, Ужа, Уборті та почасти річки Случ. Розрібка волинських залізних руд зупинила ся ще в кінці XIX. стол. Зате повною парою видобувається залізо на Криворіжчині. Це найбагатші руди в Європі, бо криють в собі 60—75 % чистого заліза. Рудодана смуга тягнеться здовж річки Інгульця та двох її допливів, Саксагані і Жовтої; смуга та довга на 95 кілометрів, а широка від 1 до 6 км; grubість залізного шару — доходить до 100 метрів.

Вже пятьдесят літ видобувають на Кривому Розі залізну руду і все знаходять що раз те нові запаси. Так, що навіть сьогоднішні тимчасові пани українських земель, московські большевики, хоч і як їм дуже

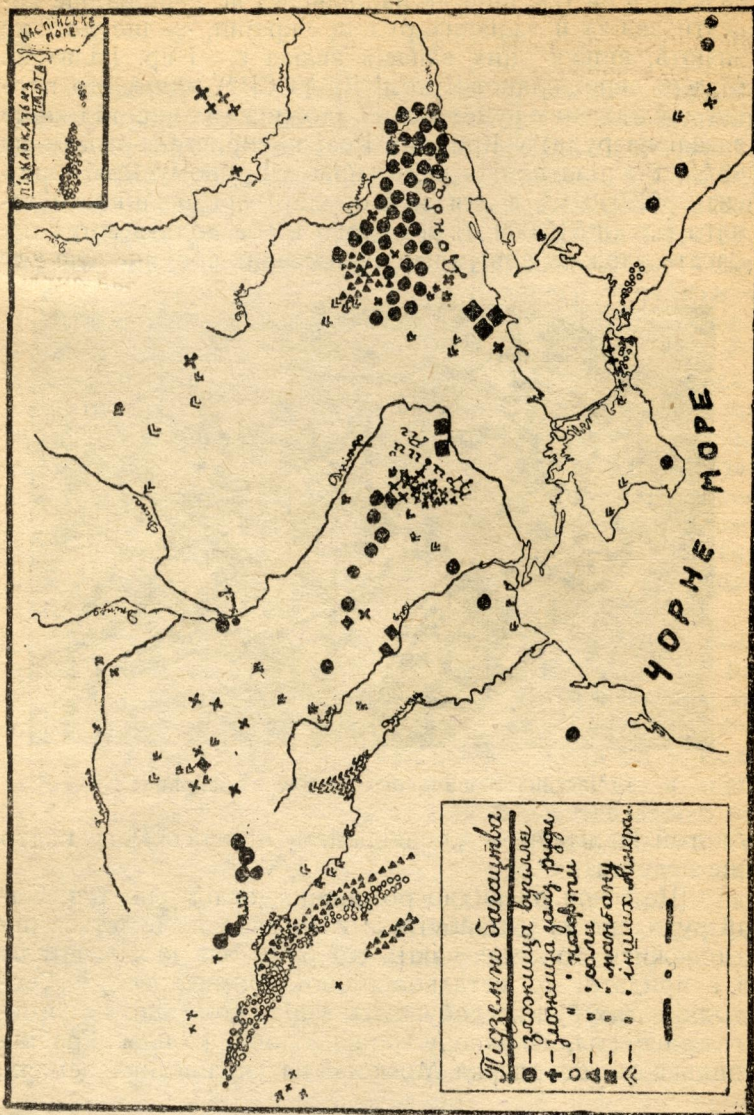
залежить на тім, щоб як найбільше і як найшвидше вивезти заліза й залізних руд із України, — ще досі не знають, кільки цих запасів заліза є. Г-нр. Ільштейн (з державної плянової комісії „УССР“) пише, що площа досліджених рудовмісних зложищ (площа, під якою є залізна руда) у Кривому Розі використана тільки на 86 %. Бо ціла площа рудодайна в Кривому Розі виносить 592.000 м², а для залізорудної промисловости занято тільки 515.000 м². До цього треба додати, що є ще багато зложищ зовсім неспросліджених або, як каже хоч

Частина машинового відділу в фабриці.

би той Ільштейн — „розвіданість Кривого Рогу надто ще недостатня“.

Ще менш очевидно розвідано-досліджено тзв. бідні руди, що їх у майбутньому напевно не буде леговажити бо вони мають до 55 % залізного металю і є придатні до металюобрібної промисловости. Сьогодні з тих руд не добувають заліза тому, що це вимагає спеціального вкладу гроша й довшого часу. Грабіжницька ж господарка Московії на українських землях,

обчислена на коротку мету й непевна свого завтра, воліє вибрати залізо з тих руд, де це найл*кше й де можна вже зараз у як найбільшій кількості видобути чавуну*).

Видобування з руд заліза створює т зв. металургійну або залізообрібну промисловість. Хоч залізообрібна промисловість повстала на українських землях не дуже давно, бо тільки прикінці 60-тих років дев'ятого століття (перший змеханізований завод, який донедавна ще називався Юзівкою, збудував англієць Дж. Юз) — то вона відразу сильно розвинулася. І то на західноєвропейський зразок. Тоді то один по одному стали розвиватись на українських землях великі чавуновиплавлюючі, залізооброблюючі та сталеві заводи. І вже напочатку ХХ. ст. на черешній (основній) українській території маємо 18 таких заводів, з чого на самій Катеринославщині аж 12 — та заледви $\frac{1}{6}$ тих заводів була в руках місцевих власників, а решта це заводи, приковані до чужинного капіталу: французького, англійського, бельгійського та німецького.

Рік за роком зростає теж кількість видобутого заліза. В 1913-ому році на таких заводах: як Юзівка, Катеринослав, Олександрівськ, Маріупіль, Керч, Таганріг та других — витоплено (випродуковано) **3 мільйони**

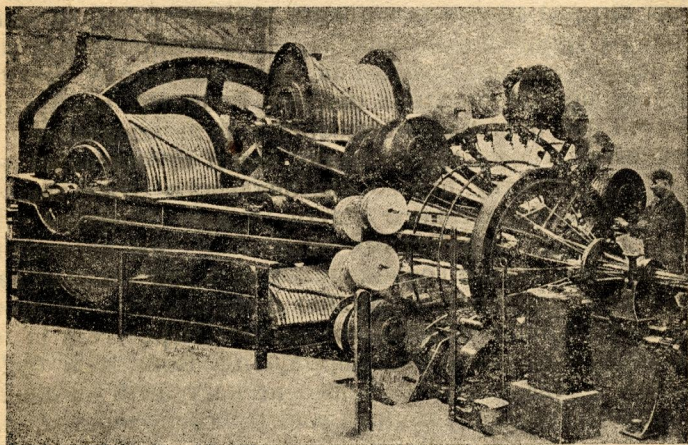
*) Чавун — це перша форма заліза; воно є ще тверде та крихке й нездатне до ковання. Щойно із чавуну витоплюється ковальне залізо. Саме виплавлювання чавуну відбувається в горнилах, або інакше: доменних печах. Через верхній отвір такої печі, через т. зв. „калошник“, насипають до домни шари залізної руди та шари вугілля, один по другім. До руди, щоб швидше топилась, додають піску, вапна та інших речовин, які загально називають флюсами чи плавлями. Матеріал, насипаний до печі, спускається що раз то нижче і що раз більше огрівається, внаслідок чого руда заліза розтоплена спливає в одні, а флюси й інші речовини, що тепер разом називаються шлаками — в другі спеціальні отвори. Тоді чавун виливають у форми, де він застигає в куски, які називають чавунними свинками.

162 тисячі 800 тон заліза, як подає проф. Іванис*). Це дуже великий видобуток. Коли порівняти його із світовою продукцією заліза, то покажеться, що українські землі займали тоді **4. місце в світі**. Якщо візьмемо на увагу, що своїми запасами залізної руди, в ряді світових запасів цю ж руду, — Україна займала (й тепер займає) **3. місце**, то прийдемо до висновку, що хоч у 1913. р. на українських землях видобуто-вилито більше ніж 3 мільйони тон — всетаки продукція заліза на українських землях ще не була розвинена як слід. Українська продукція заліза ледви дотягалась до західноєвропейської, а це не з браку сировини або охочих рук до праці, але головно з браку технічних уладжень, вдосконалених на західноєвропейський зразок. Та з другого боку в порівнанні з залізною продукцією решти тодішньої московської імперії — українська була найбільш західноєвропейська: вона перевищала й кількістю випродукованого матеріалу і технічними влаштуваннями на цілих десять а то й більше разів всю решту продукції царської Росії. І так: коли в Україні пересічно одна металярня виплювала річно 160 тисяч 800 тон чавуну, то така ж металярня на Уралі лишень 12 тисяч 800 тон, отже — майже 13 разів (12.5) менше. Коли українська висока піч (мартенівська) виплювала 52 тисячі 300 тон, то така ж уральська майже 10 (9.3) разів менше від української.

Чому Ураль — центр московських залізорудодавищ — мав таку низьку продукцію? Бо: 1. на Уралі зложища залізної руди не скупчені так, як на українських землях, але порозкидвані від себе дуже далеко, нераз 1600 км, а це ясна річ збільшує дуже кошти доставки; 2. на Уралі майже зовсім не була розвинена

*) Стаття в „Вістнику“ за 1936. р. Проф. Ст. Рудницький подає таку продукцію з того ж року: 31,5 мільйонів сотнарів чавуну (цифра, близька до поданої Іванисом), 27,8 мільйонів сотнарів кованого заліза й сталі, 23,3 мільйонів сотнарів готових фабрикатів (бруси, рейки, бляха, осі й т. п.).

коксова промисловість, а без коксу металургія не зробить ні кроку; 3. на Уралі дуже слабо розвинена залізнична сіть і — 4. **робітництво Уралю** представляло дуже низьку вартість. До слабого роз-

Машина, що продукує грубий дріт.

витку уральської продукції крім того причинювалася немало сама ж таки „широка“, це значить — лінива московська вдача.

Так то Ураль давав дуже мало заліза і залізних виробів, а тому все потрібне Росії забирала вона з України — так, що вже перед світовою війною українські землі були єдиною основою індустрії цілої Росії. Головною підставою індустрії московської імперії є українські землі й сьогодні. Правда, світова війна а в парі з тим брак робітників зробив був велику щербу в українській промисловості. Копальні й заводи опустіли. А ще більш опустіли в час боротьби України за свою державність (1917—1920.рр.) Потім перші роки московсько-большевицького панування: **продукція чавуну та вальцівного заліза спадає з понад 3 мільйонів у 1913 р.**

до 180.000 тон в 1921/22 рр., значить — продукція в 1921/22 рр. була 10 разів менша від тій, що в 1913. р.

Щойно пізніше продукція заліза на українських землях починає зростати, хоч для цього використовується далеко не всі можливості. Не зважаючи на відкриття що раз то нових зложищ залізної руди, не зважаючи на приріст робітництва — залізопродукція на українських землях стоїть на дуже низькому рівені. А діється це ізза багатьох **причин**: Розвиток продукції заліза чи пак розвиток металургії є цупко зв'язаний та залежний не тільки від розвитку іншої промисловости, але й від розвитку цілого національного отже також і сільсько-господарського життя. А вже в першій частини „Багатств українських земель“ — ми переконалися, що це сільське господарство та й взагалі ціле національне господарство України штикульгає — з причини сьогоднішніх політичних умовин. Через те й штикульгає й українська залізопродукція. Вона далі буде кульгати — так довго, як довго не наступить загальне відновлення всього національного господарства, як довго не буде налаштований транспорт, як довго не впровадиться технічних улiпшень, як довго не переведеться основної переорганізації праці. Бо умовини, в яких знаходиться вся, а вже зокрема залізна промисловість на українських землях, умовини грабіжницької господарки Московії й умовини кріпосної праці — не розвивають промисловости, навпаки — підривають її. Москалі стараються тільки про нинішнє, тільки про те, щоб зараз же дістати як найбільше (що їм вдається дуже лихо): не дбають про пляновий й усе поліпшений та досконаліший розвиток промисловости. На українські землі дивляться як на свою кольонію, яку треба експлуатувати, а на робітництво, — як на невільників на послугах свого імперіялістичного й державного капіталізму.

Особливо важкі сьогодні умовини промислового робітництва, яке працює під примусом за нужденну, голодову платню серед жахливих умовин. Ті умовини такі невиносимі, що навіть соціалістичний попіхач,

бельгієць Вандервельде, відвідавши ССРСР, заявив: „Французькі, бельгійські чи англійські робітники не стерпіли б такого положення й два тижні“. Не диво, що робітництво не видержує на тих каторгах праці й масово дезертує. ЦК ЛКСМУ разом із ВКЛСУ перевело в 1930. р. на Україну 31.007 комсомольців; в короткім часі 15.387 із них втекло. Спеціально в Донбасі та плинність (іншими словами: втеча) робітників — величезна: з числа 82.600 за нецілий рік втекло 75.000 (як це подає „Пролетарська Правда“ з 28. V. 1931. р.).

Як звідсіль бачимо та як це зрештою большевицький економіст С. Трахтер у своїй книжці: „Сучасний стан української металургії“ стверджує, то текучість або прогули (а по нашому просто: втечі) виносять 60—70 %. Це застрашує явище, нечуване ніде в іншій країні.

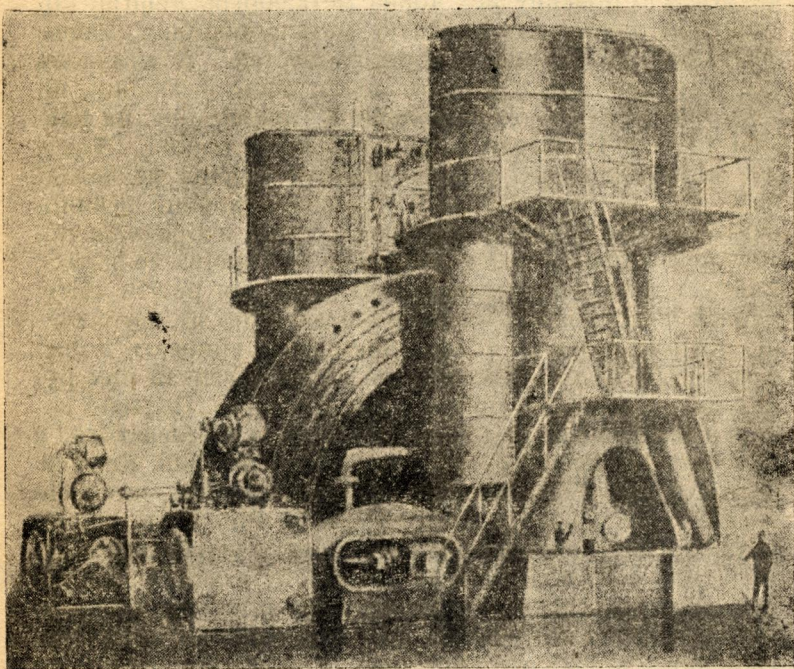
Коли ж візьмемо на увагу ще посилений розвиток національної свідомости серед українського промислового робітництва, яке вже перестало вірити в большевицькі блахмани, яке своїми очима бачить, як мозольний плід його рук з поспіхом забирають далеко на північ для тих, що сюди прийшли ссати кров його й його братів, — коротко: його душевне наставлення гостровороже до всього московського й большевицького, — то матимемо загальну картину невдоволення українського робітництва, а воно потягає за собою недорозвій промисловости взагалі, а залізної продукції на українських землях зокрема. А й сама Московія експлуатаційно-колоніальною господаркою нищить українську продукцію. Збагачуючись українськими копалинами, вона проте не дбає про поліпшення продукції: з державного бюджету на промисловість українські землі дістають усього 5% суми, видаваної на поліпшення промисловости всього ССРСР. Большевицька Москва старається тільки про те, щоб як найбільше скористати з українських багатств. Вивезти до себе як найбільше ті багатства, що при найменшій вкладі гроша дадуться видобути. Плянова національна господарка змагала б

до повного й плянового використання підземних багатств, до заведення технічних удіпшень при видобуванні копалин, до пляномірної експльоатації — московські ж большевики, примітивними способами здебільша, граблять-видирають українським землям їхні підземні багатства й перевозять їх на свою, корінну територію. Коли ж зложища глибоко, коли їх видобування получене з деякими більшими коштами й вимагають часу на приготівці роботи — то Московія їх не використовує покищо. Поки їй вистає лекших до видобуття копалин, а не має спромоги взятися до видобування інших, важчих до експльоатації. Але, коли б забракло легковидобувних, тоді напевно з черги простягнула б свою хижацьку руку по грабунок решти — звичайно, коли це вдалося б при не дуже великих коштах і в скорому часі зробити.

А багатства залізної руди на українських землях великі. На одному тільки **Кривому Розі** обраховують запаси залізної руди на 68 міліярдів і 760 міліонів метричних сотнарів!

Другий залізорудний район — це **Керч** на Крими. Тут залізна руда простягається на поверхні 23.410 десятин. Запаси цього району виносять понад 15 міліярдів пудів із 45—50 % чистого заліза. **Третім** рудоносним районом є **Корс-могила**, бердянського повіту, на Крими, з рудою високої якости, бо вона має в собі 66—76 % чистого заліза. Покищо видобувається тут руди небагато. Подібно мається справа із **волинськими болютяними рудами** — їх не видобувається, ані не досліджується їх спроможностей, а вони, треба припускати, великі. В останньому часі викрито в **Донбасі**, а саме в Дніпропетровщині, нові зложища залізної руди. Часопис „Комуніст“ з 22. жовтня 1936. р. (число 244.) подає, що геологічний трест відкрив дуже багаті зложища високовартісної руди в селі Іроїцьке та Константинівське — приозівського району (Дніпропетровщина). Вони простягаються на просторі 4½ клм², а грубість їх виносить 6 до 10 метрів. Що ж до якости, то нововід-

криті зложища мають перевищати навіть Керченську руду, т. зн., що мають більший від неї відсоток чистого металю. Той самий часопис пише, що також у районі **Овруча** найдено кварцити, з яких можна дістати високоякісну динасову цеглу, що конче потрібна до мета-

Великий паровий двигун.

люргічного виробництва; запаси цих кварцитів обчислюють на 10 мільйонів тон.

Дуже корисною побіч заліза й не менше за нього важною копалиною є **манганова** або **маранцева руда**. Сьогодні потребуємо що раз більше сталі. Сталь дістаємо із заліза. Знаємо, що великим шкідником залізних виробів є іржа, що нищить залізні предмети й робить

їх по недовгому часі непридатними до вжитку. І ось наче лікарством на це являється манган. Він, у домішці з іншими речовинами, помагає витворити із заліза добру сталь, він же й хоронить залізо від іржі. Як бачимо, це конечний і незамінимий сирівець, що без нього ледви чи могла б розвинутись чорна металургія. Манган конечно потрібний для розвитку метальообрібної, машинобудівельної та інших промисловостей. А тимчасом у цілому світі є його не багацько; дещо в Африці, Індіях та Бразилії — та **найбільше в Україні**, а це: на **Кавказі** та біля **Нікополя** в криворізькому районі. Тому, що видобування цієї руди в Індіях і Африці не налагоджане як слід (великі кошти перевозу, гарячий невиносимий клімат вбиває робітників і т. д.), а Бразилія обслуговує в першу чергу Америку, — Україна являється майже самотнім доставцем цієї руди для решти світу. Запаси українського мангану ще належно не досліджені; по поверховним обчисленням вони виносять понад 3 мільярдів пудів. Відсоток чистого мангану в цих рудах доволі високий, бо виносить 35—57 %. Недавно відкрито марганцеві родовища коло села **Скелеватого**, а теж біля **Хощеватого** та **Либинського** на **Півн. Кавказі**. Вартість цих руд підносить ще та обставина, що вони зосереджені як раз у центрі (Кривий Пір) т. зв. чорної металургії (перетоплювання заліза) українських земель, яка споживає манган до виробу сталі. А далі: ці руди мангану скупчені рівнож над портами Чорного моря, а це влекшує вивіз цієї дорогоцінної копалини. Цей вивіз приносить Московії — сьогоднішньому панові українських земель — великі приходи.

Манган це побіч вугілля найконечніший сирівець для метальообрібної, а зокрема **машинобудівельної промисловости**. Пригляньмося коротко цій останній. Сьогодні машина стала невідлучним товаришем людини, більше того — машиною пробують заступити людину й сучасна наука зміряє як раз до як найбільшого розвитку машин, до як найповнішого машинобудівництва. В майбутньому значення машини ще зросте,

а самих машин буде що раз більше потрібно. Українські ж землі мають дуже гарні й дуже великі можливості розвинути своє машинобудівництво. Та... тільки можливості. Дійсний бо стан українського машинобудівництва досить поганий. Перед світовою війною з усього машинобудівництва найкраще був розвинений виріб сільськогосподарських машин, який випродукував в 1931. р. тих машин на загальну суму 30 мільонів золотих рублів. А було це 50 % всеросійської продукції. Ця галузь металевого промислу виробляла головно молотільні, потім машини для обрібки хліба, як млинки, жниварки, сіялки, що вироблялися головно в Катеринославщині і на Кримі. По світовій війні стан українського машинобудівництва погіршав ще більше. Большевицька влада призначила для нього лиш 20% із усього „всесоюзного“ машинобудівництва, не зважаючи на те, що українські землі дають залізної руди, камяного вугілля й взагалі цілої чорної металургії далеко поза 50 %! Коли отже українське машинобудівництво споживає тільки малу частину (бо лиш 20 %) з української металургії — то де подівається решта? Де подівається українське залізо, український чавун? На це відповість згадуваний уже большевицький економіст Трахтер, що пише так: „Ми бачимо, що немає жадного району ССРСР, який би не споживав продукції Південсталі. Навіть такі райони, як киргизький, як Туркестан, а навіть Східня Сибір, Це дозволяє інж. Глівіцові назвати українську Південсталь: „всеросійським джерелом постачання ринку залізом, всеросійською залізозаводською майстернею“. Через це Україна набуває загальноросійського значення“. На прості слова перетолкувати — то це значить, що без української металургії спухла б ціла промисловість московської імперії.

Червона Московія запобігливо стосує до українських земель колоніальну господарську політику. На українських землях організує майже виключно тільки видобувну продукцію та промисловість для витворювання півфабрикатів. Сирівці й півфабрикати України

перевозити на свою корінну територію, де старається розвинути свою власну всесторонню промисловість; тут, у себе, переробляє українські сирівці й півфабрикати на повні фабрикати (цебто, на предмети, які вже призначені до вжитку). Тим робом Московія старається господарсько зв'язати українські землі зі собою — українські рудозложища з московською промисловістю. Бо хоч природні багатства збагачують країну, то проте диктатором у господарському житті є продуцент, є той, що ті багатства перетворює в предмети вжитку. Це одне. А друге: Московія хоче дати працю й заробіток своїм власним, не українським, але московським робітникам! Українське робітництво zatrudнює в землі, при видобуванні копалин — а московський робітник дістає роботу вищого ступеня: промислового робітника в повному того слова значенні. Московське робітництво повинне за плянами комуністичної кліки — стати тією „робітничою аристократією“, що згори дивиться й погорджує низовим українським робітником. У так витвореній продукційній ситуації московський робітник являється робітником-паном, або бодай попихачем комуністичних панів, а український робітник це невольник своїх шахт, каторжанин на послугах московської імперіялістичної господарської політики. Щоб перевести узалежнення українського господарства від московської промисловості та з українського робітника зробити потягову силу нижчої вартості й зовсім майже без голосу — Московія й вивозить сирівці до себе та по всіх закутинах большевицької імперії.

Очевидно, таке насильне вивожування продуктів української металургії аж на Східню Сибір не може сприяти розвитку українського машинобудівництва. І тому дотепер працювали лишень фабрики: „Червона Зірка“ в Зиновевську, „Серп і Молот“ в Харкові, завод ім. „Жовтневої революції“ в Одесі, завод ім. Петровського в Херсоні та „Комунар“ в Запоріжжі.

Окремо слід згадати, що існують в Миколаєві та Севастополі станиці морського судобудівництва. Знов

же від 1931. р. будують у Таганрозі фабрику казанів, що має бути скінчена 1937. р. Для хемічної промисловости будують фабрику ім. Фрунзе в Сумах, що мала бути викінчена „по пляну“ в 1936. р., але якось не чути чи і коли вона буде скінчена; подібно річ мається із другою большевицькою хемічною фабрикою в Києві.

Так стан тієї промисловости сьогодні досить невідрадний. Бо послухаймо лишень большевицького інженера, знавця Донецького Басейну, Л. Г. Рабіновича: „Більшість заводів збудовано без продуманого пляну, без обліку кон'юнктури сировинної та ринків збуту і без перспектив на майбутній розвиток їх. Багато з них збудовано на однаковий асортимент і не спеціалізовано. Старі заводи вимагають переустаткування, отже нових витрат, яких цілком не зроблено і т. д.“. А Трахтер від себе додає: „Звичайно, багато колишніх недомагань усунуено, **але значна частина їх ще збереглась, особливо це стосується до недостатньо чіткого плянування і спеціалізації заводів**“.

Чому не переведено переустаткування на цих заводах — ми знаємо. Бо ось хоч Україна доставляє багато більше поза 50 % сирівця то на її продукцію московські большевики признають — в другій п'ятилетці **лиш 14 % всіх грошових видатків цілого ССРСР** і то на всю українську продукцію — тоді, як на саму уральську область призначено стільки ж само, а на саму московську область 20 %.

Грабіжництво й безпляновість — дві найголовніші прикмети московської господарки на українських землях. Усунути їх, позбутися насильного панування — значить м. ін. і розвинути по всім спромогам українську промисловість і в рямцях усього національного господарства поставити на високий ступінь.

В У Г І П П Я

Вартість залізних і манганових руд на українських землях підносить близькість **щедрих зложищ вугілля**. Без вугілля не могло б відбудуватись перетоплення за-

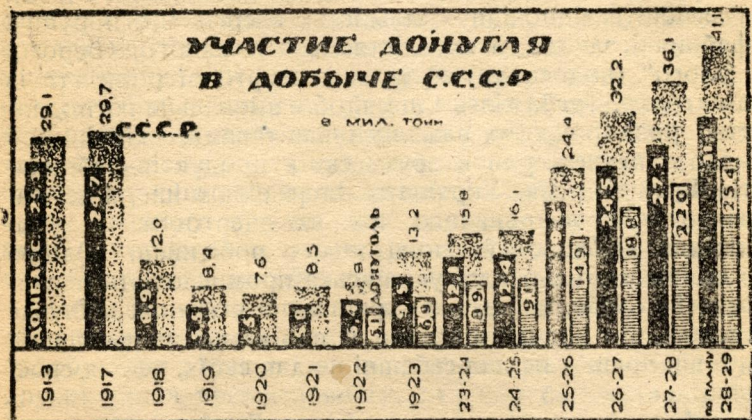

Карта Донецкого Бассейну.

лізних чи манганових руд і тоді ці руди, хоч як дуже важні, тратять на своїй вартості. Подібно й тоді, коли б вугілля треба було спроваджувати здалека. В Україні і під цим оглядом справа представляється прекрасно, бо найбільші зложища вугілля знаходяться як раз в **Донецькому басейні**, цебто — близько найбільших зложищ заліза й мангану. Донецьке кам'яне вугілля залягає в недрах Купянського та Ізюмського повітів Харківщини, в Словяносербському, Бахмутському й Маріупільському повітах Катеринославщини та в залізних округах Донеччини. Загальна площа, під якою знаходяться зложища **кам'яного вугілля**, займає коло 25.000 клм², з чого більша й краща частина лежить на території Харківщини й Катеринославщини. **Запаси донецького вугілля обчислюють на 69 мільярдів тон.** Шари вугілля сягають глибини 1.500 метрів.

Видобування вугілля на українських землях почалося відносно недавно. Першу згадку про вугілля в Донбасі маємо в 1772. р. Зчасом видобуток його збільшується, а слава про українське вугілля розходитьсь що раз далі й далі. Сьогодні щодо кількості видобутого

вугілля йдуть попереду українських земель лиш Зєднані Дєржави півн. Америки, Англія та Німєччїа, а майже на одному поземі з Україною стоїть Франція. Яке це велике багатство — це українське вугілля, лєко зрозуміємо, коли пригадаємо, що в нинішню добу вугілля уживають не тільки як палива (т. зв. твердого палива) в щодєнньому хатньому та великопромисловому вжитку, але як цінний матеріал в хємічній промисловості. Вистанє нам підмітити, що вжє сьєгодні з вугілля

Вага українського донєцького вугілля в продукції цілого ССРС. Зазначєна чорною краскою і чертками в мільєонах кількості видубуваного з України вугілля в рр. 1913—29 ви́дзєно виказує, щє все більше як $\frac{3}{4}$ всього вугілля в москєвській імперії походить з українських земель (вугілля видобуване на всіх інших землях під Москєвією. поза Україною зазначєне крапкованим полєм).

Цю дїяграму відфотографовано з бєльшєвїцьких джерєл.

вирєбляють 125 хємічних рєчєвїн. З важніших продуктів є **к о к с**, який є найкращим паливним матеріалом; всі дужє високі температури одєржуємо лишєнь у печах опалюваних коксом. Кокс відєграє тєж велику рєлю в т. зв. коксовій промисловості, тобто сумішка коксових газів і пари. Інші продукти вугілля: амєнякова во-

да, кам'яновугільна смола та сирий бензол. З цих продуктів одержують салітру, нафталіну, фарби, ляки, вибухові матеріяли, аспіріну, всякі олії, сахарину та багато інших. Українські землі, маючи так важке багатство і в такій великій кількості, можуть відіграти в світі велику господарську й політичну роль. Українські землі мають усі дані до розвитку великої й сильної промисловости; мають потрібну кількість сирівця (як руд заліза, мангану, вугля, цини, цинку, міді і т. д.), є засібні в відповідну кількість енергії, що порушує фабричні заводи, а яку дістаємо з кам'яного, бурого, „білого“ (водоспади) вугілля, із нафтової ропи та із електрики. Треба тільки ще, щоб національне господарство розпоряджало власними капіталами, вкінці, щоб мало запевнені ринки збуту своїх продуктів-фабрикатів. Врешті — має Україна те, що найважливіше, а це: завзятого й витривалого аж до впертости, з уродження здібного й понятливого робітника. Одною з причин, що сьогодні українська промисловість розвивається слабо, це те, що український робітник відчуває гостро, що він національно й соціально поневолений, що він працює не для себе ані не для своїх, не для своєї нації.

А родовища кам'яного вугілля **Донбасу** мають величезну якість і кількісну перевагу над іншими ба-

РОКИ	Шахти з річною здобичю в тисячах тон:					
	до 10 тис тон	від 10 до 50 т. тон	від 50—100	від 100—200	від 100—500	Више 500 тон
	В процентах до загального видобуваного:					
1927/28	0·5	14·2	22·6	32·3	27·7	2·7
1928/29	0·2	10·8	24·4	38·8	31·4	2·4
1929/30	0·2	6·7	17·7	33·4	37·7	3·4
1932	0·2	5·7	16·4	30·8	39·2	7·7

сейнами не тільки московської імперії, але й світу. Вони бо знаходяться відносно неглибоко під землею, а крім цього мають великий відсоток чистого вугілля або вуглеця (С). Проте, при кінці першої п'ятилетки в Донбасі лише 7.7 % камяного вугілля видобувано на технічнодосконалих шахтах, 39.2 % на шахтах середньої потужности, а більше ніж половина одержувалося **на дрібних примітивних шахтах**. З тієї то причини та через дезертирство робітників, яким важко було вдержати на каторжних умовах праці, видобування вугілля не підноситься, але навіть падає, як це видно з поданої таблиці. Загалом треба підкреслити, що московські більшовики не дбають, як ми це наглядно вказали при обговорюванні залізної продукції СУЗ, про технічні удіпшення (в найширшому розумінні цього слова). Бо як подає проф. Іванис, в 1932. р. при видобутку камяного вугілля лиш половина (50 %) шахт була змеханізована, тобто з належними технічними уладженнями, а аж 50 % було шахт не змеханізованих — тобто з примітивними технічними уладженнями. Очевидно, так **недоладно** поставлене видобування вугілля причинюється дуже до занепаду других родів промисловости, от хоч би металургії. І тому, як згадує Трахтер, „не тільки не можна збільшити обсяг витоплювання сталі, але **повстає загроза скорочення розмірів виробництва**“.

Як видно, господарська політика Московії змагає цілком не до підвищення української промисловости, (хоч сам Донбас своєю продукцією вугля займає 5. місце в світі), бо не в її інтересі, щоб на українських землях розвинулася сильна сітка промислових осередків. А тимчасом витоплювання чавуну з українських руд, але в московських копальнях на корінній московській території потягає за собою величезні кошти перевозу, яких не було б, коли б чавун витоплювали зараз же при копальнях в Україні. На українських землях виробляють лиш деякі грубші частини машин, як підклади, балки, штаби та сортове залізо, а всі більш скомпліко-

вані частини машин, не раз і цілі машини треба сюди спроваджувати десь з Тули чи іншого далекого міста сірої Московії. Ці ж машини роблені з українського заліза — чи ж не краще було б, з економічного боку беручи, вирібляти їх близько сирівця, цебто на українських землях? На це питання відповідає большевик Славензок („Важка промисловість України в другій п'ятирічці“), що перш за все „звісно, було б величезною помилкою, коли б ми справді накопичили на Україні всі види машинобудівництва“. Так вилазить шило з мішка — така господарська політика носить усі признаки колоніального визиску українських земель Московією, до того — визиску, провадженого в страху, що кожної хвилини може обильне джерело багатств — українські землі — виховзнутись із рук. Тому й такий поспіх. Тому й таке узалежнення від Москви всього господарського життя українських земель.

Поспіх не дає змоги Московії як слід використати інших багатств українських земель, що для українського національного господарства представляють велику вартість. Одним із таких треба вважати відміну вугілля, а саме **буре вугілля**. Зустрічається його головню в Київщині, в звенигородському та чернігівському повітах, а на Херсонщині коло Єлисавету, Вознесенська та Нової Праги. Семенівсько-олександрівське буре вугілля знаходиться в шарах, грубих до 25 м, з пересічною грубістю 14 метрів. Глибина виносить 40 м, а запас обчислюють на 215 мільйонів тон. Юріївсько-звенигородське (біля Гуманя) буре вугілля залягає глибини 15 м — шарами, грубими на 8 метрів, а запаси виносять 33 мільйони тон. Весело-тернівське буре вугілля (біля Кривого Рогу) обчислюють на 19 мільйонів тон запасу. Крім того є ще великі зложки бурого вугілля на інших частинах українських земель.

Буре вугілля, спрасоване в цеголки, надається дуже добре до хатнього палива. Воно має 60—70 % чистого вугілля в собі і тому при спалюванні дає багато тепла й досить високу температуру. Як паливний матеріал

вповні заступає кам'яне вугілля. Тому буре вугілля як паливний матеріал матиме поважне значіння для українського національного господарства*).

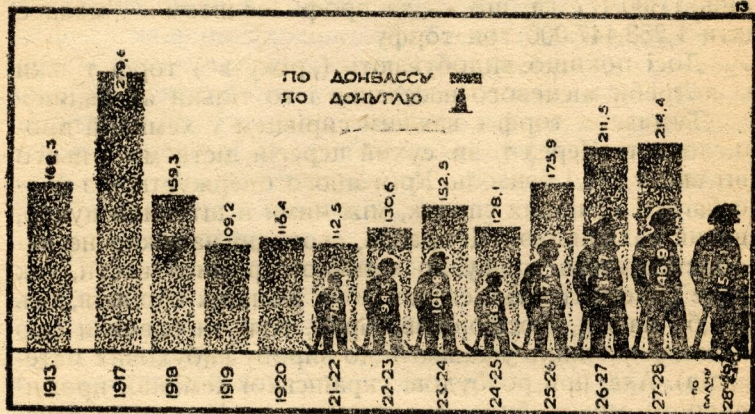
Коли ми при питанні палива, то не можна поминути ще одного паливного матеріалу, що вартісний у нас з огляду на малі кошти видобуття. Це **торф** або т. зв. **сіре вугілля**. Зложища торфу находимо на всіх областях українських земель, а займають вони велику площінь 1,300.477 га, що — за проф. Іванисом — мала б дати 1,253,447.000 тон торфу.

Досі покищо видобувають („ріжуть“) торф тільки на потреби місцевого населення і то тільки як паливо.

Тимчасом торф є важним сирівцем у хемічній промисловості. Через т. зв. сухий перегін дістаємо з нього світляний газ і бензол. Крім цього одержується з нього багато хемічних сполук, між ними й штучний цукор, званий сахариною. Щоправда, сьогодні належно не використовується торфу до хемічної промисловости, так як не використовується для того й інших сирівців, ось хоч би нафти, фосфоритів, сірки, солі чи бавовни (цю останню звичайно уживають до виробу вибухових матеріалів). Але, при розбудові української хемічної промисловости, можна буде застосування торфу як слід перевести. А хемічна промисловість дуже важна. Дорогою хемічних дослідів уліпшується машинобудівельну промисловість (витворюванням лекших і відпорніших стопів), підноситься вартість металів (нпр. в т. зв. бід-

*) На інших замешканих українцями землях зустрічається буре вугілля в Кремянеччині, на Волині, а в Галичині біля сіл: Ковалівка, Джурів, Новоселиця; далше: коло Рави Руської (Потелич), в Жовківщині та Золочівщині (Козаки й Скварява). Недавно часописи принесли вістку, що під час водопровідних робіт викрито в Ковлі на Волині нові зложища бурого вугілля завгрубшки 1½ метра, в глибині 10 метрів. На **Закарпатті** існують вугільні зложища біля Мукачева, Анталівців, Білків — шар грубий на 2 м. На **Буковині** відкрито зложища бурого вугілля в Іспасі та Каранчеві над Черемошем.

них рудах заліза, що мають малий відсоток чистого заліза, можна той відсоток збільшити й — тимсамим — піднести якість вартість цих руд), зменшується кошти продукції — як цукор, кавчук і т. д. А далі, хемічна промисловість необхідна в сільському господарстві. Модерна господарка просто не може обійтися без штучних погноїв. Хемічна промисловість сьогодні — це підстава оборонної сили нації — майбутні ж війни

Середнє місячне число робітників зайнятих в Донбасі в рр. 1913-29
Сірим стовпами зазначене число всіх робітників зайнятих на території Донбасу а силуетками робітників зазначене число робітництва, що працює при видобуванні вугілля.

будуть, у першу чергу, хемічними війнами. Тому країна без належно розвиненої хемічної промисловости — засуджена на загибель. Звичайно, для належного розвитку хемічної промисловости треба, щоб і другі роди промисловости добре розвивались, а над усе — треба відповідної кількості заведень для наукових дослідів, для вивчення хемічного складу сировин, для пізнання всіх властивостей даних продуктів. Того всього сьогодні на українських землях під Московією — нема, хоч у хемічній промисловості, цебто в продукції ки-

слот, лугів (соди) і штучних погноїв (переважно суперфосфату), Україна займає найважливіше місце із усього СРСР. Вся вона скуплена в Донбасі, а це: в Славянськ, Константинівці, Місиганськ, в Рубіжній і ін. Число хемічних закладів у 1932. р. виносило 10, з 7.854 робітниками, що випродукували 94.290 тон кислот, 221.482 тон лугів (соди) і 64.846 тон суперфосфату. У відношенні до цілого СРСР — українські землі під Московією давали більш ніж 50% продукції суперфосфату; в хемічно-сірниковій промисловості — 3 і пів мільона сірників або 20% вської продукції СРСР. З інших ділянок хемічної промисловості згадаймо хоч би поташництво та коксівництво. Воно мало свій осідок у Донбасі, при 4887 коксових печах і 23 коксобензольних заводах. В 1917. р. українські землі продукували 86.7 міль. метричних сотнарів коксу, 1 міль. метрич. сотнарів смоли, 230.000 метрич. сотнарів бензолу. І т. д. З інших хемікалій — азотного квасу вироблено в 1917. р. до 4 міль. метрич. сотнарів, 3.4 міль. сотнарів сірчаного квасу, до 200.000 метр. сотнарів аміякової салітри. Сьогодні большевицька Москва старається перенести хемічну промисловість із українських земель у цілості на корінну московську територію, забираючи для неї з України сирівці.

І Н Ш І К О П А Л И Н И

Українські землі мають теж те найбільше підземне багатство, так сьогодні всесторонньо вихісновуване й так просто необхідне, яким є — **нафта**. Слушно нафту називають „чорною кров’ю“. Бо — як людський організм не може існувати без крові, так теж земля без нафти не представляє собою великої вартості. Нафта при всякій промисловості необхідна. Кожна країна змагає до здобуття якнайбільших нафтових теренів і тому часто-густо за „чорну кров“ ллється справжня, людська кров.

Нафта служить до освітлювання, до виробу тяжких олій — газоліни, бензолу й бензину, що їх уживається

до палива, і до вироблювання мазей-смарів до всяких машин, врешті до фабрикації вазеліни та парафіни. Швидкий розвиток автомобільної техніки, як засобу для транспорту, моторів (трактори в сільському господарстві), врешті великі здобутки та успіхи повітроплавства — все й все збільшують попит на бензину (а її виробляється з нафти) і то в таких великих розмірах,

Борислав — місто нафтових шибів.

що перевищують не раз її продукцію. В майбутньому, на випадок війни цей попит зросте до великанських розмірів. Для прикладу пригадаємо, що в світовій війні в час великих боїв антантські держави (на французькому фронті) зуживали понад 12.000 тон бензини денно. Коли згадати, що сьогодні так багато моторів (літаки, авто, сльги) має кожна армія, що просто ціла армія це один великий мотор — то стане ясным, що нафта відіграє в світовій господарці та політиці одну з великих роль.

Українці можуть гордитися, що на їхніх землях

є достатня кількість нафти, бо нафтові запаси українських земель займають третє місце в світі! Українські нафтові джерела знаходяться на заході й на сході. На СУЗ найбільші джерела є коло Майкопу на Підкавказзі, на Кубані, коло м. Керч, в мелітопільській окрузі, вздовж берегів Озівського моря та в околицях Одеси*).

Іншим важним мінеральним багатством українських земель є сім. Про сільну промисловість маємо вже здавна згадки в історії, а ще більше в народній творчості. Видобування та торгівля сіллю створила особний стан — чумаків, що то ходили за нею на Крим, а потім розвозили її по всій Україні. Та хоч сільна промисловість іздавна вже існує на українських землях, проте щораз відкривається все нові й невідомі досі сільні зложища — знак, що в землі криється десь ще велика кількість того мінералу. Сільні зложища є на заході й півдні українських земель. На СУЗ сіль грубими брилами в землі виступає головню в донецько - бахмутському повіті й має в собі багато інших мінеральних домішок, а далі — як осадна сіль у морській та озрній воді — в озерах Одеської, Куяльницької і Мелітопільської округи. Виварну ж сіль добувають головню у Луганській окрузі й Артемівській та в Словянських заводах Харківщини. Великі запаси солі можна б виварювати з великого числа озер Полтавщини, досі цілком до продукування соли не уживаних; ще більш цієї солі можна виварювати з вод лиманів (Куяльницького та Ладжибієвського), які мають в собі тільки солі, що під засушливі роки випадає самоосадова сіль. Рівнюж дуже багачко такої ж солі можна б одержувати з вод Озівського моря, що через осередне своє поло-

*) На замешканих українцями землях у Польщі знаходяться великі нафтові джерела в Галичині (запас нафтової ропи — 85 міліярдів тон) в бориславському нафтовому басейні; річно той басейн дає ок 30 міліоніз тн нафтової ропи. Є досить великі нафтові джерела на Закарпатті. В Галичині добувають і земні гази (в 1932. р. добуто 437 міліонів м³ газів).

ження має в собі багацько того мінералу. Подібно зрештою й **Каспійське море**. Коротко: українські землі мають великі можливості на тому полі. Тут підкреслемо ще — одну обставину: майже всі зложища української солі лежать близько вугілля, а це сприяє розвиткові соляної промисловости (штучні навози й т. п.). Це саме підносить вартість україн. сільних зложищ*).

Іншим таким багатством українських земель, що по ньому подібно як по торфі топчемо ногами, є **глини**. Українська земля одинока в світі обдарена такими різноманітними й у такій великій кількості глинами. Вони знаходяться на всій українській території, найбільше їх є на **Поліссі** та **Волині**, звідки тягнуться хрусталічною **смугою** аж до берегів **Озівського моря** і займають $\frac{1}{4}$ всієї території т. зв. „УССР“. Покищо про них, як і про інші земні багатства України, не маємо докладних даних щодо кількості, бо щодо вартости, то стверджено, що українські глини — це найкращі в світі.

Ось: граніт. Має широке примінення в будівництві. Він рівномірнозернистий, краски світлосірої або червонуватої. Розміщений недалеко залізних шляхів: **Житомірське, Коростенське, Бердичівське, Новгородволинське, а далі Коростишівське, Соколовське та Лезниківське.** Запаси його мають бути велитенські.

Габро — визначається тим, що легко й добре полірується, а тому надається на столові дошки, на кольяни й статуї, взагалі має декоративне (як прикраса) значення. Простягається в землі на площині 1.000 клм.

Лябрадору вживається теж до найрізномордніших прикрас, бо дає чудові заломлювання світла. Виходять отже краски: яскраво сині, голубі, то зелені то знов золотисті різних відтінків. Переливи відтінків різного кольору нагадують павине пір'я. Цієї гарної породи

*) Великі зложища солі знаходяться теж у **Галичині** (річна продукція ок 38тисяч тон) та на **Закарпатті** (річна продукція ок. 200 тисяч тон).

українських глин є дуже багато; лябрадор може покрити не тільки як найширші потреби українського внутрішнього ринку, але може служити й на вивіз, тим більше, що лябрадору в світі дуже мало — всього невеликі зложища на півострові Лябрадор та в Зєдинених Державах півн. Америки. Лябрадор знаходиться на українських землях коло сіл: Камянний Брід, Сліпчиці, Осипки, Головино та Слобідка в черняхівському районі.

Дуже гарним та хосенним мінералом є **базальт**. Це прекрасний будівельний матеріал, бо його видержливість виносить 2.000 кг на сантиметр квадратний. Тому вживають його до будови мостових філярів, протигазових і протигарматніх фортифікаційних будівель-схоронищ, а даліше — до хідників і шос.

Є на українських землях й зложища **мармору** сірої краски, що його відкрито в селі Козіївці та над р. Тетерев між Коростишєвим і Радомислем.

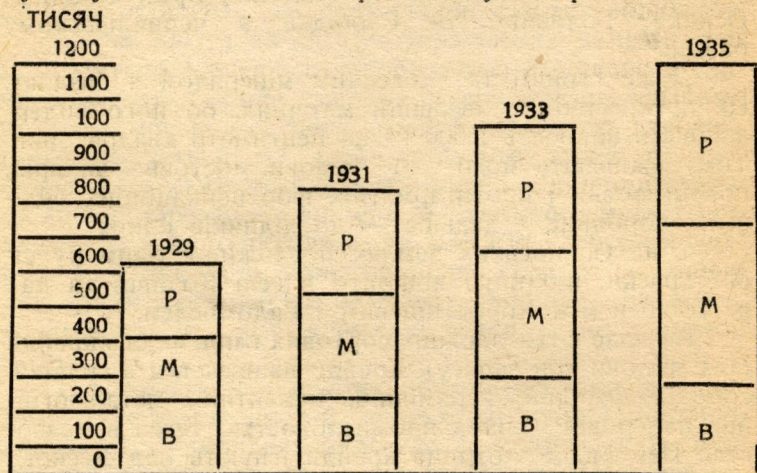
Не мало є теж зложищ **сортєвих глин**, як ось **крейди** (164 мільйони тон запасу). Крейди вживається в скляній, содовій, фарбній, керамічній, цементній, металургійній, паперовій і інших промисловостях, теж і в малярстві. Найбільші зложища крейди існують над Десною.

Поважним багатством українських земель треба вважати ще такі відміни наших глин, як **фосфорити** (уживані до продукції суперфосфату й інших штучних погноїв), що залягають Поділля, Київщину та Чернігівщину — і **каоліни**, дуже пригожі до виробу скла й узагалі до скляної промисловости. Славні сьогодні чеські каоліни, чеське скло вважається в світі за найкраще, а тимчасом мало хто з чужинців, ба навіть мало хто з українців знає, що в нас подибується багато каоліну, що кращий за чеський (як це стверджує проф. акад. К. Воблий).

На цім можна б скінчити короткий перегляд глин України, що покищо майже цілковито не досліджені, але проте творять велике національне багатство, бо багато з глин уживається до фабрикації алюмінію, який

має широкі й матиме ще більше застосування в летунстві, а всіх глин уживається на широку скалю в промисловостях. Так отже глини являються цінним багатством українських земель.

Тут слід ще згадати про **скляну та порцеляново-фаянсову промисловість українських земель**, що без сумніву є одною з найстарших галузей промисловости

Зріст промислового робітництва на українських землях під Московією в рр. 1929—35. Буквою **В** зазначений стан робітництва при видобуванні вугля; **М** робітники в металургії; **Р** робітники заняті в різних інших галузях промисловості.

України (почалася прикінці XVIII. ст. — Межигірський, Корецький та Чорторизький заводи). Сама природа сприяє розвитку одної і другої промисловости. В великій кількості і то високої якості мають українські землі пісок, соду, крейду, гіпс, кремінку, поташ, шпат — що сприяють розвитку скляної промисловости, яка до війни в Донбасі мала 10 гут і 15 гут на Волині, а це — в житомирському та новгородволинському повітах, з яких найбільша Рокитницева гута затруднювала 500 робітників. В порцеляново-фаянсовій проми-

словості в 1928. р. працювало 11 заводів з 6.003 робітниками й річною продукцією 18.676 тон, що давало около 30 % такої продукції цілого ССРСР. Найбільшу порцеляново-фаянсову фабрику задумують сьогодні збудувати в Маріуполі.

Побіч цих промисловостей, мають великі можливості розвитку ще керамічна, черепична, миловарна, шкірообрібна та кустарна промисловості*).

Ми перейшли ось так важнішими шляхами українську землю й тільки згрубша оглянули найкращі й найбагатші простори її поверхні і її нутра. Це ще далеко не все, що ми могли б побачити, коли б розглянули всесторонніше кожен з цих прекрасних полів чорнозему зокрема, коли б ми мали змогу основніш розглянути кожне багатюще ядро преріжних мінеральних скарбів, які вкриває український чорнозем.

Але й цього, що ми бачили досить, щоб відчутти божеську красу цієї землі і подих незлічимих життєдайних сил, що трискають із неї. З цією землею, її природою і її вічною, невичерпаною животворною силою зріс український народ.

Десятки українських поколінь здобули своїм трудом, працею і перш усього своєю кров'ю.

Але нині не є так, як повинно б бути. Нині український народ не є господарем і паном своєї землі. Нині українська земля і всі її багатства збільшують силу у тих, що заставили український народ бути їх наймитом на

*) З інших підземних багатств, що знаходяться на закарпатських українцями землях, слід згадати про земний віск (Підкарпаття) ртуть (Микитівка в Донеччині), мідь (в артемівським і слов'яносербським повітах), олово, цинк, срібло, золото (всі ті чотири метали знаходяться в Донеччині, срібло в Чорногорі й на Закарпатті, теж на Закарпатті є золото — в Березові, Берегові, Гірцівцях, Густому, Квасові, Лузі; олово є на Поділлі за Збручем, олово й цинк у Трускавці), алуніт (до виробу галуну — є і на Закарпатті, запаси — 40 мід тон).

своїй, на власній землі, невільниками в колгоспах і робітничих каторгах.

Візьмім сільське господарство. Чорнозему багато. Міг би він вижити кілька разів стільки населення, скільки на ньому тепер живе. Землі стільки, що можна б для цілого селянства потворити сильні самовистарчальні господарства і мимотого можна б чи не половину усього зібраного хліба вивезти на зовнішній ринок.

А як в дійсності нині представляється сільське господарство на землях України?

Чи треба тут багато говорити? Чорнозему багато. Але український селянин працює наймитом на московському колгоспі, або скитається по степах Азії. Чорнозем родючий, а український селянин мусить шнути щорічною смертю. Нині образом українського сільського господарства на багатющому чорноземі є її напівживі кістяки, одягнені в лахміття з кропив'яних мішків, що тиняються по заулках міст поневоленої Москвою України й під кулями чекістів перебігають кордони своєї землі, що б теж не найти кращої долі.

Чи може український чорнозем втратив нагло свою життєдайну силу? Чи може нагло український селянин не хоче черпати тих сил повними пригорщами?

Ні, український чорнозем родючий як і був, а українського селянина заставляють багнетом, нагаєм, „продналогами“ податками й данинами до як найбільш зусильної праці в колективі, комуні і на обкромлених загонах „одноосібника“, самотійного господаря. Але весь здобуток цієї праці грабує йому Москва, грабує йому хижакський центр, щоб годувати своїх наганячів, щоб будувати свою силу. Українське добро йде на піддержку роботи московських агентів до різних Еспаній. Українського селянина виселяють, а на його землі роблять місце бандитам і бандам, що їх вже довше не можуть терпіти Еспанія і ті, що їх навістила подібна зараза. Ось чому українське сільське господарство є сьогодні в стані глибокої руїни, а український селянин в стані крайньої нужди. Не будова, але грабунок того господарства є

жих землях, на землях московських, яке не вдасться ніяким підступним демагогам виправдати господарськими моментами, вказує справжні наміри Москви в ділянці промисловості на Україні. Її господарська політика тут, як і в ділянці сільського господарства спрямована на одно: на грабіж України з її промислових сировинців, на грабіж України продуктів того промислу, що є на Україні необхідний.

І знову тут бачимо, що не зважаючи на всі підземні багатства, не зважаючи на досить широко розбудований промисл — хоч і під кутом потреб чужої держави, а ще білы на можливості його розбудови український робітник ділить ту саму долю, що й український селянин. Те, що Вандельведе сказав про умовини життя робітництва в СССР відноситься в першу чергу до українського робітника. Коли сама московська статистика подає, що прим. в українському Донбасі тільки одна пята частина — це сталі робітники, а решта постійно втікає до іншої праці, то можемо собі уявити, в яких жахливих умовах працює там український робітник. Коли позі фабрично-копальняними директорами, наставниками і, наганячами, які без сумніву становлять якраз оту необхідну владі ту частину постійних робітників — ніхто не може витримати умов праці, то в дійсности визискує рук і мязів робітника мусів досягти крайніх меж.

І коли тепер ми витягнемо висновки з розгляненого нами господарського стану українських земель, з можливостей розвитку українського національного господарства і його сучасного стану, то мусимо сказати: не досить цього, щоб народ жив на багатих просторах чорнозему що здібний видати всі необхідні глоди для життя народу, не досить жити на землі, яка криє в собі може найбільшу частину скарбів світа.

Щоби справді народ міг жити, він мусить стати сам господарем своєї землі.

КАЛЕНДАР

МОЛОДОГО УКРАЇНЦЯ

НА КЛАДОН ВИДАВНИЦТВА
ДЕШЕВА КНИЖКА

Так виглядає в поменшенні перший Календар української молоді з великим **СЛОВНИКОМ** чужих слів, необхідним кожному, хто читає книжки і часописи. Тисячі молодих уже мають його в своїх руках і все нові замовлення напливають до Видавництва, разом з листами, в яких молодь сіл і міст висловлює свою велику радість з приводу появи і змісту свого першого календаря. **Перший наклад цього Ка-**

лєндаря розхоплено в перших днях, як тільки він появилсь. Видруковано другий наклад і вже сьогодні більша частина його вислана на залеглі замовлення а решта з кожним днем вичерпується. Видавництво друкує третій (**в е останній**) наклад і на цьому місці подає до відома всім тим, які досі ще не набули Калєндаря:

спішіться з висилкою гуртових й одиничних замовлень, якщо не хочете остати без свого Калєндаря!

Калєндар має 200 сторін, коштує 50 гр. і висилається тільки за попереднім надісланням належитості!

Кожний хто хоче мати цей Калєндар, мусить вислати до Видавництва чеком, або переказом 65 гр. (15 на пересилку) і замовити калєндар. Якщо збереться 5-ох і разом вишле замовлення одним чеком 2-50 зл. заплатять тільки по 50 гр., пересилку покрийє Видавництво.

Хто замовить 10 прим. і вишле за них 5 зл. одержить 2 прим. безплатно. Хто замовить 20 і вишле — 10 зл. — одержить 5 прим. безплатно. —

Należytość pocztową uiszczono
gotówką

PL
LW

PL

258

0,96 коп (1986)

У Видавництві можна набути із ста-
рих ще такі книжки:

1) **ГОР ВІРЛИЙ**

НАШІ ЧАСИ

2) **МАКСИМ ВЕРГУН**

СЕЛЯНСТВО

3) **СЕРГІЙ ОРЕЛЮК**

КОЛИ КОМУНІСТИ

ЗА НАЦІОНАЛЬНЕ

ВИЗВОЛЕННЯ

4) **ГОР ВІРЛИЙ**

ЗАМОГУТНІСТЬ

5) **В. УНГУЛЕЦЬ**

УКРАЇНСЬКЕ МОРЕ

6) **СИДІР КОРБУТ**

СИМОН ПЕТЛЮРА

7) **Р. БОРИС**

МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ

всі в ціні по 20 гр.

Хто замовить 20 прим. окремих

або тих самих із цих книжок

і згори пришле 2 зол. — пла-

тить тільки по 10 гр. за книжку.

Тому замовляйте для се-

бе і для других.

Рівночасно Видавництво подає до

відома, що така знижка відносить-

ся тільки до вичислених тут цих

7-ох книжок.

3 нових книжо-
має

„УКРАЇНА

„БОГДАН ХМЕЛНИЦЬКИЙ

„БАГАТТВА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ”

І І І част.

Підготовляються до друку:

ВЕЛЕНИЙ КЛИН

(Про українські землі на далекому
сході біля Японії та про українські
колонії вздовж Сибіру)

ІСТОРІЯ КУБАНИ

(від найдавніших часів до сьогодні)

УКРАЇНСЬКЕ РОБІТНИЦТВО НА СХ. З.

„ЗЕМЛЯ І ВОЛЯ”

(про тих, що роздають „земельку”
на папері і так вкрадаються в ду-
шу селянина — про наших соція-
лістів).

Якщо у Вашій місцевості ще
досі нема Заступника В-ва
„Дешева Книжка” а Ви мо-
жете стати представником Ви-
давництва і мужем довіря —
напишіть!

ВИДАЄ В-ВО „ДЕШЕВА КНИЖКА” (В. КУНАНЕЦЬ)

Редагує РОМАН ПАЛАДІЙЧУК

За редакцію відповідає В. СИДОРЯК.— Друк. „СЛОВО” Львів, Чацького 6.

Обгортку виконано в друкарні „КРАЄВІЙ” Ринок 9.

ШЕВА КНИЖКА
ДВОТИЖНЕВИК

474. 30386.

Богатства
Українських
земель

II
частина

Ч. 24. РКН. П.
ЦІНА 20 гр